

Vihdin kunnan lausunto hallituksen esitysluonnoksesta julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Huomiot hallituksen esityksen luvusta 3 Tavoitteet:

Vihdin kunta kannattaa tavoitteita kasvattaa työllisyyttä edistämällä kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa valtion ja kuntien välisellä yhteistyöllä sekä vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä asiakaslähtöisillä palveluilla hyödyntämällä kuntaekosysteemin mahdollisuuksia.

Vihdin kunta toteaa, että työvoimapalvelujen järjestämiseksi tehtävien resurssointi ja rahoitus tulee olla suhteutettu tosiasiallisesti kunnille siirtyvien tehtäväkokonaisuuksien kustannuksiin. Työ- ja elinkeinopalvelujen integroiminen osaksi kunnan ekosysteemiä vaatii myös kehittämistä ja palveluprosessien tarkastelua, jota ei voida toteuttaa liiallisella säätelyllä. Palvelujen integroimiseen tulee osoittaa myös rahoitusta.

Huomiot hallituksen esityksen luvusta 4.1 Keskeiset ehdotukset:

Järjestämisvastuu

Lakiesityksessä vastuuta työnhakijoille ja yrityksille ja muille työnantajille tarjottavista palveluista esitetään siirrettäväksi pääosin kunnille. Esityksen mukaan kunta voisi järjestää palvelut itsenäisesti, jos sen työvoiman määrä olisi vähintään 20 000 henkilöä, mutta kaikkien sellaisten kuntien, joiden työvoiman määrä jää alle 20 000 henkilön tulisi sopia tehtävän hoitamisesta yhteistoiminnassa jonkin muun tai muiden kuntien kanssa.

Vihdin kunnan käsityksen mukaan järjestämisvastuun edellytykset on asetettu tarpeettoman korkeiksi. Edellytetty 20 000 työvoimapohja tarkoittaa käytännössä yli 40 000 asukkaan väestöpohjaa. Yhdistettynä yhtenäisen työssäkäyntialueen vaatimukseen ehdotettu lainsäädäntö edellyttää vielä huomattavasti suurempaa työvoima- ja väestöpohjaa. Ehdotuksen perusteluista ei löydy palveluista lähteviä perusteita sille, miksi järjestämisvastuussa olevan tahon tulisi olla työvoimapohjaltaan näin laaja. Esitetty järjestämisvastuumalli kaventaisi Vihdin kunnan toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia työ- ja elinkeinopalvelujen toteuttamisessa.

Kuntien itsehallinto perustuu ajatukselle kunnan asukkaista toimijoina ja kuntalain tarkoituksena on luoda puitteet kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle kunnan toiminnassa ja edistää kunnan toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä. Kunnan tulee saada itse päättää palvelujen tarpeiden, tason ja laadun sekä saatavuuden, tuottamistavan ja valvonnan ja viranomaisille kuuluvan

toimivallan käyttämisestä kuten myös lähipalvelujen sijainnista. Jokaisella kunnalla tulee olla järjestämisvastuu riippumatta työvoiman määrästä. Ehdotetussa ratkaisussa ei pohjimmiltaan vaikuta olevan kyse tehtävän siirtämisestä valtiolta kuntien hoidettavaksi, vaan kuntapohjaisen alueellisen työvoimahallintotason perustamisesta.

Järjestämisvastuun ja rahoitusvastuun tulee olla samassa organisaatiossa. Silloin myös menot ja tulot kohdentuvat järjestäjälle eli jokaiselle kunnalle. Kunnilla on tahto, paras osaaminen ja kyky järjestää palvelut parhaalla mahdollisella tavalla oman alueensa tarpeita vastaamaan ja yhdys-/rajapintatoimintaan liittyvien haasteiden minimoimiseksi.

Yhteistyösopimuksilla kuntien välillä palvelujen ja resurssien kohdentamisesta voidaan sopia, jolloin saatavuus ja yhdenvertaisuus toteutuu sekä tehtävien järjestäminen onnistuu kuntalaisten kannalta parhaiten. Tulee huomioida myös, että läheisyysperiaatteen mukaan julkisen vallan päätökset tulisi aina tehdä mahdollisimman lähellä ihmisiä. Yhdenvertaisten palvelujen periaate ohjaa kuntia vapaaehtoisesti hakeutumaan yhteistyöhön niiden palveluiden kohdalla, joissa tarvetta yhteistyölle on. Työllisyysalueen muodostavien kuntien tulisi saada sopia työvoimapalvelujen järjestämisvastuun toteuttamisesta kuntalain (410/2015) 8 luvun 49 § mukaisia kaikkia yhteistoimintamuotoja käyttäen. Kunnilla tulee olla mahdollisuus rakentaa yhteistoimintaa tosiasiallisista paikallisista tarpeista lähtien ja olemassa olevat yhteistoiminnan muodot huomioiden.

Vihdin kunnalle järjestämisvastuu ja sitä kautta mahdollisuus yhteistyösopimukseen palvelujen ja rahoituksen järjestämisestä tuovat kunnan alueelle kaivattuja työ- ja elinkeinopalvelujen lähipalveluja sekä vaikuttavia yhteistyömuotoja työllisyyden, maahanmuuton, elinvoiman ja kilpailukyvyn edistämiseksi.

Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Työvoimapalvelujen järjestämiseksi tehtävien resurssointi ja rahoitus tulee olla suhteutettu tosiasiallisesti kunnille siirtyvien tehtäväkokonaisuuksien kustannuksiin. TE2024-valmisteluprosessin aikana on toistuvasti esitetty arvio, jonka mukaan TE-palveluiden kustannukset ovat 700 M€ 2024 tasossa. Hallituksen esityksessä on päädytty malliin, jossa miltei kaikki TE-palvelut siirtyvät kuntien tai kuntapohjaisten alueiden järjestämisvastuulle. Esityksen kuvaamissa vaikutuksissa kuntatalouteen kunnille siirtyvä rahoitus vuoden 2022 tasossa on kuitenkin arvioitu olevan vain 520 M€. Valtiolla jäisi näin 180 M€ eli yli neljäsosa koko palveluiden rahoituksesta. Valtiolla esityksen mukaan jäävä 25 % osuus TE-palveluiden kokonaisrahoituksesta tulisi kuvata esitystä tarkemmalla ja luotettavammalla tavalla. Valmistelussa on myös huomioitava, että kunnille siirtyä uudistuksessa paljon jo etukäteen sidottuja henkilöstökustannuksia, joiden kattamiseksi ja vaikuttavan palvelun järjestämiseksi 520 M€ on riittämätön summa.

Rahoituksen pohjana tulee olla nykyhetkeen ja arvioon vuodelta 2024 perustuvat laskelmat eikä aiempien vuosien kustannustoteumat. Lisäksi rahoitustarpeen muuttuessa tulee luoda selkeä järjestelmä, joka vastaa muuttuneisiin olosuhteisiin. Esityksessä ei ole huomioitu riittävästi uudistuksesta kunnille aiheutuvia muutuskustannuksia.

Esityksessä ehdotetaan palveluiden rahoituksen kohdentamista valtionosuuksien kustannuspohjaan pääasiassa kahteen kriteeriin perustuen. Tästä 70 prosenttia kohdentuisi työikäisen väestön (ikäryhmä 18–64-vuotiaat) ja 30 prosenttia laajan työttömyyden käsitteen perusteella, joka kattaisi sekä työttömät, että palveluiden piirissä olevat asiakkaat. Työttömyysturvaetuuksien kompensatio taas korvattaisiin kunnille poikkileikkaustilanteen mukaisesti ja sen suuruutta ei esityksen mukaan tarkistettaisi myöhemmin.

Hyvinvointialueiden tulisi olla osavastuussa pitkään työttöminä olleiden kustannuksista ja niiden tulisi maksaa osa työttömyysturvan perusosasta pitkäaikaistyöttömien osalta. Jos henkilön työllistymissuunnitelmaan voidaan kirjata ainoaksi toimenpiteeksi se, että henkilö hakeutuu sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin, tämän kohderyhmän työttömyysetuuden rahoitusvastuu tulisi siirtää hyvinvointialueille, jotka ko. palvelun tuottavat. Hyvinvointialueille tulisi asettaa taloudellisia kannustimia hoitaa työttömien sosiaali- ja terveyspalveluja siten, että tämä kohderyhmä pääsisi kohti työmarkkinoita tai siirtyisi oikealle etuudelle, esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeelle.

Siirtämällä rahoitusvastuuta hyvinvointialueille niillä olisi kannustin hoitaa työttömien työnhakijoiden sosiaali- ja terveyspalveluita, eivätkä terveyden perusteella muodostuvat työttömyyskustannukset jäisi yksin kuntien vastuulle, joilla ei ole enää sote-palvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuuta. Yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneet (nykyinen kunnan maksuvastuu 70%) ovat pääsääntöisesti tätä kohderyhmää. Heidän tilannettaan ei voida tukea työllistymistä edistävillä palveluilla määräaikaaisesti tai pysyvästi.

Esityksen mukaan uuteen rahoitusmalliin sopeutumiseksi esitetään kahden vuoden sopeutumisajakaa, jossa ensimmäisenä kalenterivuonna rahoitus perustuisi 50 % laskennalliseen nykytilaan ja 50 % valtionosuuskriteeriin ja toisena kalenterivuonna 25 % laskennalliseen nykytilaan ja 75 % valtionosuuskriteeriin. Kolmannesta täydestä vuodesta lähtien rahoitus perustuisi valtionosuuskriteeriin. Koska tehtävät siirtyvät esityksen mukaan kunnille 1.12.2024, kestää siirtymäaika vain kaksi kokonaista vuotta ja yhden kuukauden. Vihdin kunta pitää ehdotettua siirtymäaikaa tilanteeseen sopeutumiseksi liian lyhyenä.

Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta

Rahoitusmallissa ei oteta huomioon riittävästi eri asiakasryhmien palveluiden ja resurssien tarvetta eikä siinä oteta huomioon kunnista riippumatonta suhdannevaihtelua. Kunnan maksuvastuun kasvu työttömyysturvasta siirtää suhdanneriskiä valtiolta kuntatalouteen. Matalasuhdanteessa työttömyys kasvaa tavalla, johon julkisilla työllisyyspalveluilla voidaan vaikuttaa vain osin. Jotta kuntien suhdanneriskiä pienennettäisiin, järjestämisvastuullisten alueiden työttömyysturvakustannusten kasvulle pitäisi asettaa matalasuhdanteen varalle katto, jonka ylittävistä kustannuksista valtio ottaa vastuun.

Esitetty rahoitusmalli ei myöskään kannusta jatkossa ohjaamaan työllistymistä edistäviin palveluihin samassa määrin, eikä huomioi sitä, että osalla työnhakijoista voi olla pitkä asiakaspolku avoimille työmarkkinoille. Työnhakijan tilanne voi vaatia useampaan eri palveluun osallistumista ennen työllistymistä. Esimerkiksi rahoitusmalli ei palvele osaamisen kehittämistä, kun mm. omaehtoiset opinnot voivat kestää pari vuotta. Lisäksi rahoitusmallissa tulisi määritellä uudelleen kunnan rahoitusvastuu kotoutumisajalla nostamalla peruspoikkeus yhdestä vuodesta kolmesta viiteen vuoteen.

Palkkatukea tulisi voida myöntää kunnille ja niiden määräysvallassa oleville yhteisöille. Pelkona on, että muun muassa Vihdissä pitkäaikaistyöttömyys kasvaa, koska työllistämistoimijoita ei kunnassa ole riittävästi ja hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin ei kuulu palkkatukityöllistäminen.

Työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoiminta

Vihdin kunta esittää, että kunta mainittaisiin työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamallin toimijana, jolloin asiakkaiden palveluprosessien yhteensovittaminen kunnan muiden toimijoiden kanssa olisi mahdollista kunnan ekosysteemissä.

Esityksessä ei tule myöskään esille, miten työllistymistä edistävä monialainen tuen yhteistoiminta ja nuorten työllistymistä edistävä monialaisen tuen yhteispalvelu järjestetään ilman päällekkäisyyksiä ja niin, että ohjaus olisi yhdenmukaista. Lisäksi KEHA-keskukselle jäävät nuorten ja hyvinvoinnin ja pärjäävyyden tuen valmennuksen toteuttaminen ei ole tehtäväkokonaisuuden kannalta kannatettavaa vaan valmennuksen toteutus tulisi olla kunnilla.

Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut sekä palvelualusta

Vihdin kunnan kannalta on tärkeää, että henkilö- ja yritysasiakkaita koskeva tieto on saatavilla tarvittaessa valtakunnallisessa järjestelmässä. Käyttötarkoituksia tulee tarkistaa ja mahdollistaa nykyistä laajempi käyttö.

Valtakunnallisissa tietojärjestelmissä ja palvelualustoissa tulisi turvata integraatio mahdollisiin muihin turvallisiksi todettuihin järjestelmiin. Tällöin mahdollistetaan kuntien omat joustavat asiakastietojen käsittelyyn tarkoitetut ratkaisut. Mikäli kuntien ja valtion tietojärjestelmien yhteensovittamisesta syntyy ylimääräisiä kustannuksia, on kustannukset kompensoitava kunnille.

Vihdin kunta pitää tärkeänä, että kunta pystyy hankkimaan tai tuottamaan olemassa olevien yritysten kehittämispalveluihin liittyviä analyysi-, asiantuntija- tai koulutuspalveluja itse. Siirtyvät elinkeinopalvelut tulee eritellä tarkasti palvelusisällön ja henkilöresurssien osalta. Palvelujen yhteys kuntien toimintaan tulee eritellä palveluohjauksen ja tiedonvaihdon varmistamiseksi.